

A térszimbolika mélyebb értelmezése és belső összefüggései

Test, lélek szellem

A mai magyar grafológia egyik fő, talán meghatározó irányzatában a térszimbolika kiemelt helyet foglal el. Ez érthető is, hiszen a grafológiai megközelítés már önmagában is szimbolikus, minthogy az írás és a személyiség szimbolikus kapcsolatán alapul. Mivel az írás az írófelület által határolt térben zajlik, így a térszimbolika természetesen van jelen az értelmezésben. A pulveri-grünwaldi térszimbolika merev, automatikus és sablonos (szótárszerű) alkalmazása, különösen a kezdő grafológus esetében azonban veszélyekkel járhat: az elemzés leegyszerűsödik a felszínesen értelmezett szimbolikus tartalmi összetevőkre, melyek között ellentmondásosok lehetnek, gyakran lehetetlenné téve az egységes egész kép kialakítását. A térszimbolika mélyebb értelmezésének és belső összefüggéseinek vizsgálata hozzájárulhat annak hatékonyabb grafológiai alkalmazásához.

A Pulver-féle térséma

A térszimbolika (németül: *Raum-Symbolik*, angolul: *spatial symbolism*) alapjait Max Pulver foglalta össze közismert művében (*Symbolik der Handschrift*, 1931). A kezdő grafológus ebben a könyvben azonban aligha találná meg pulveri térséma tanított ábráját, mivel az lényegében csak egy

1. Az általános térszimbolika vetülete a betű síkjában (Max Pulver nyomán)

Projektion der allgemeinen Raum-Symbolik auf die Schriftfläche

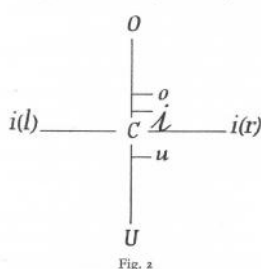

Fig. 2

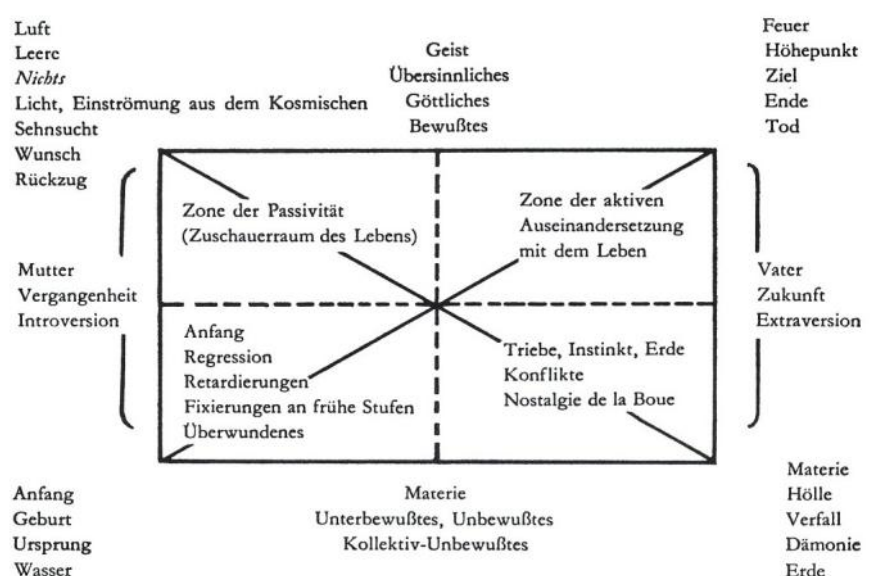
derékszögű koordináta-rendszer (lásd az 1. ábrát). A hazai grafológiai szakirodalom az elmúlt 15 évben meglehetősen szabadsággal szerkesztette át az eredeti ábrát, gyakran keverve a Grünwald nevével jelzett térséma ábrájával. Az eredeti és pontos pulveri értelmezéssel találkozhatunk viszont *A betűk története* című jegyzetben (Grafológiai Intézet, 2003).

A titokzatos Grünwald

A nyugati, kifejezetten grafológiai szakirodalomban Grünwald nevével sehol sem találkozhatunk. Magyarországon első alkalommal *A mai magyar grafológia* (Budapest, 1993) jegyzetben bukkan fel, olyan megfogalmazásban, hogy a pulveri térsémát Grünwald fejlesztette tovább, amelyet Koch felhasznált a farajz-tesztek elemzéséhez. A későbbiekben szinte valamennyi szerző átveszi ezeket a kiindulási alapokat, sőt az ábrákat is, végül a térséma a *Pulver-Grünwald* elnevezést kapja. Egy kisebb szakirodalom-kutatás ered-

ményeként megállapítható, hogy a Grünwald név valóban Karl Koch közismert munkájában (*Der Baumtest*, Bern–Stuttgart) jelenik meg először, de a dolog érdekessége az, hogy az első két kiadásban (1949 és 1955) erről egyáltalán nem esik szó. A későbbi kiadásokban (1957-től) már megjelenik a Grünwald-féle térséma (lásd a 2. ábrát), ám az irodalom-jegyzékben Grünwaldra vonatkozóan semmilyen pontos hivatkozás nem található. Mindez azért is különös, mert Koch e munkájára a rendkívüli alaposág, és az irodalmi hivatkozások pontos felsorolása jellemző, és csak találgatni lehet, hogy mi lehet mégis e hiányosság oka. A rajztesztekkel foglalkozó magyar kiadványok rendre megemlítik Grünwald nevét, Koch rajztesztjével összefüggésben, így például a *Pszicho-diagnosztika Vademecum II. Személyiségtesztek* (Tankönyvkiadó, Budapest, 1993) 5. fejezetében (Süle Ferenc: A „fa-rajz” teszt) is találunk utalást. Összességében azonban

2. A térséma Grünwald nyomán (Karl Koch szerint)

Raumschema nach Grünwald

Grünwaldról alig tudunk valamit, ám ez semmit sem csökkent a névéhez kapcsolódó térséma értékén és annak grafológiában is igazolt működőképességén. Ebből adódóan a térszimbolikai összefüggések vizsgálatára leginkább a grünwaldira emlékeztető térséma alkalmas, (lásd a 3. ábrát) amely magába foglalja a klagesi-pulveri vertikális szimbolikát (zónaelméletet), továbbá az ezt kiegészítő pulveri horizontális szimbolikát.

Hol van a lélek?

A lélek azon megfoghatatlan részünk, melynek számára a tér minden irányban végtelen – ám ebből csupán a testet „sajátítja ki” önmaga számára, mint az anyagi megtapasztalás egyetlen eszközét. A lélek nem értelmezi az időt, ehhez a megismerést szolgáló tudat szolgál eszközzel. Ezen túlmenően a lélek nemtelen, annak ellenére, hogy a mindennapokban szokás férfi és női lélekről beszélni. A lélek nem helyezi önmagát sem lentre, sem fentre, és ugyanígy sem balra, sem jobbra. A lélek mindig oly módon különül el a mindent magába foglaló időtlen külvilágból, hogy számára minden irány végtelen. A lélek számára egyetlen végtelen világ létezik, s

annak mindig a közepén van.

Amint a toll a papírhoz ér, abban az egyetlen érintésnyi pontban már maga a lélek jelenik meg. Amint a toll elmozdul, a lélek máris ebből az újabb középpontból viszonyul a külvilághoz, azaz a lélek számára a közép mindig ott van, ahol bármilyen módon megnyilvánulhat. Ebből a folyamatosan változó középpontból szemléli a teret, a külvilágot, amellyel a folyamatos kapcsolatot keresi. Mindez nemcsak a papír síkjában, hanem az írás ún. harmadik dimenziójában is igaz, amely a nyomásban nyilvánul meg. A lélek hol elszakadni kíván a papír anyagi világából, hol pedig alámerülni abban. Ha tárgyszerűbben szeretnénk fogalmazni, azt mondhatnánk, hogy a lélek mindig az íróeszköz festékanyag-kibocsájtó pontjában van, mintegy onnan kiáramoltatva, megmutatva önmagát.

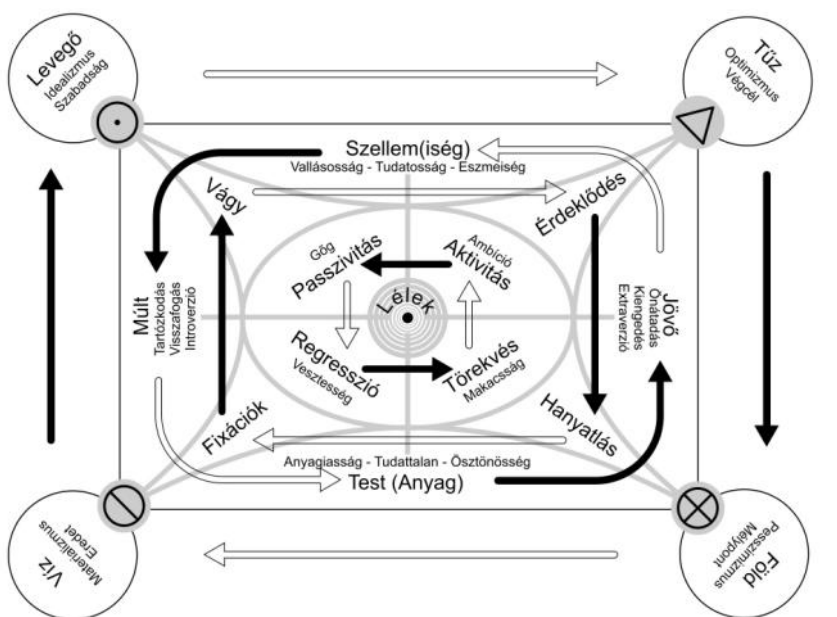
A térszimbolika lelki megközelítése

A lélekközéppontból tekintve „lent” helyezkedik el az *anyagi világ*, a *test*, amelybe a lélek – számos elmélet és hitrendszer szerint – a születéssel beköltözik („leszületik”). Lent van maga a

papír, amelybe a toll közvetítésével a lélek alászáll, hogy megtapasztalja az anyagiságot. De szimbolikusan a papír síkjában végzett minden lefelé irányuló írómozgás is az anyagi világban való megtapasztalás szándékát jelenti a lélek számára, a „lent” pedig magát a testi-anyagi megtapasztalást. A papírfelülettől elszakadván, a toll felemelkedik, hogy a lélek „fent”, az anyagi értelemben megfoghatatlan, elérhetetlen világot tapasztalhatta meg, illetve onnan szemlélhesse a „lent”-et. Ez a megfoghatatlan világ a gondolati-tudati értelmezés és irányítás tere, minden megnyilvánuló és megnyilvánulni szándékozó dolog lényege és értelme, *szelleme*. A papír síkjában ugyanígy minden felfelé irányuló mozgás a szelle-miség felé törekvési szándékot, a „fent” pedig magát a szellemi megtapasztalást jelenti.

A lélek közvetlenül nem értelmezi az időbeliséget, számára csak a pillanat létezik, továbbá a megtapasztalások időtlen együttese. Az időt a tudat teremti meg, folyamattá rendezvén az anyagi megnyilvánulások sorozatát. A tudat emlékezet formájában különbözteti meg múltat, és a múlt továbbgondolásának formájában teremti meg a jövőt. A tudat a pillanatot sohasem tudja megfogni, azt a múlt és a jövő határvonalán értelmezi. E határvonal az írás megszakításának pillanatában zárja le a múltat, amikor a toll éppen elhagyja a papírfelületet, illetve a papír síkjában – az írás irányától függetlenül – a papíron hagyott utolsó nyom és az azt majd közvetlenül követő között.

Minden térszimbolikai séma önmagában is egyfajta szimbolikus ábra. A folyamatosan változó lélekközép ábrázolása ugyanis lehetetlen, ezért meg kell elégednünk egy statikus vázlattal. A statikus ábrát azonban sohasem szabad mereven alkalmazni, az nem „szegezhető” a papírhoz, mint-hogy a térséma nemcsak az írás

3. Grafológiai térséma és annak összefüggései

← lélet biztosító (megalapozó) viszony
 → lélet feltételező (szembenálló) viszony

egészére alkalmazható, hiszen az írás minden egyes apró festék-cseppje egy-egy újabb középpont a térséma számára. A lélek a séma középpontjában, a tér vonzásának hatása alatt pulzál a fel-le, jobbra-balra irányok által meghatározott közegben.

Mindezt a szokásostól eltérő felfogással, a négy őselem jelkép-rendszer felől is megközelíthetjük. Eszerint a vertikálisan és horizontálisan egyaránt értelmezhető tér-idős megnyilvánulások irányultságai átlókat képeznek e sé-mában, melynek csúcsait szimbolikusan a négy őselem alkotja, mintegy összekötve a „lent”-et a „fent”-tel, a „bal”-t a „jobb”-bal. A tér „balra lenti” csúcsában van a víz, a materiális kezdet, minden élet eredete, a „balra fenti” csúcs-ban van a levegő, a szabadság, az ideák áramlásának tere; a „jobbra lenti” csúcsban van a föld, az energiák befogadásának tere, a materi-álisan értelmezett mélysége; „jobbra fenti” csúcsban a tűz, az energiák fékezhetetlen kiáram-lásának tere, az elérhető magaslatok csúcspontja. A „balra fenti” csúcs irányában átlósan hat a levegő, a szabadság iránti vágy, a „balra lenti” csúcs felé süllyednek a víz mélyére a fixációk, a „jobbra fenti” csúcs felé, a tűz irányában mutatkozik meg az érdeklődés, és a „jobbra lenti” csúcsba, a föld felé irányul minden hanyatlás.

Belső összefüggések

A térszimbolika összetevői egymással szoros összefüggésben, kölcsönös kapcsolatban állnak: egymást definiálják (értelmezik), feltételezik, illetve kiegészítik. A „lent” és a „fent” kölcsönösen fel-tételezi egymást, akárcsak a „bal” és a „jobb”, miközben páronként együttesen alkotják a vertikális és horizontális irányokat, együtt pe-dig a teret. Ez az úgynevezett létet feltételező (kiegészítő vagy szem-ben álló) viszony. A térrész-szimbolikák viszonyára ezen kívül jellemző még az egymásból való

következőség, vagy a létet biztosí-tó (megalapozó, szülő, illetve tápláló) viszony. A levegő táplálja a tüzet (biztosítja annak létét), a föld lehetővé teszi a víz létét (hiszen annak medrét képezi, azt belső ereiből szüli). A négy csúcs közöt-ti viszony zárt kört alkot, amely-ben egymást feltételező és egy-mást teremtő (szülő) viszonyok egyensúlyban vannak: a foglyul ejtő víz feltételezi a szabadságot jelentő levegőt, a levegő táplálja a tüzet, a magaslatokba törő tűz fel-tételezi a mélyben nyugvót földet, végül a föld szüli a vizet. Ugyan-ezen kör egy másik szimbolikus síkon: a materializmus feltételezi az idealizmust, az idealizmus te-remti az optimizmust, az optimiz-mus feltételezi a pesszimizmust, végül a pesszimizmus szüli a mate-rializmust. Hasonlóan ehhez: a vágy táplálja az érdeklődést, az érdeklődés feltételezi a hanyatlást, a hanyatlás táplálja a fixációkat, a fixációk feltételezik a vágyat; vala-mint: az aktivitás feltételezi a passzivitást, a passzivitás táplálja (szüli) a regressziót, a regresszió feltételezi a törekvést, a törekvés szüli az aktivitást. Hasonló zárt körű összefüggések találhatók a vertikális és horizontális szimboli-kus tartalmak esetében is. Ugyan-ezen elv szerint, kicsit mélyebb belső tartalommal: a jövő táplálja a tudatosságot, a (hiszen a jövő csakis a tudat szintjén van jelen); a tudatosság feltételezi a múltat; a múlt szüli az anyagot, az anyag feltételezi a jövőt (szembenél ön-maga múlandóságával).

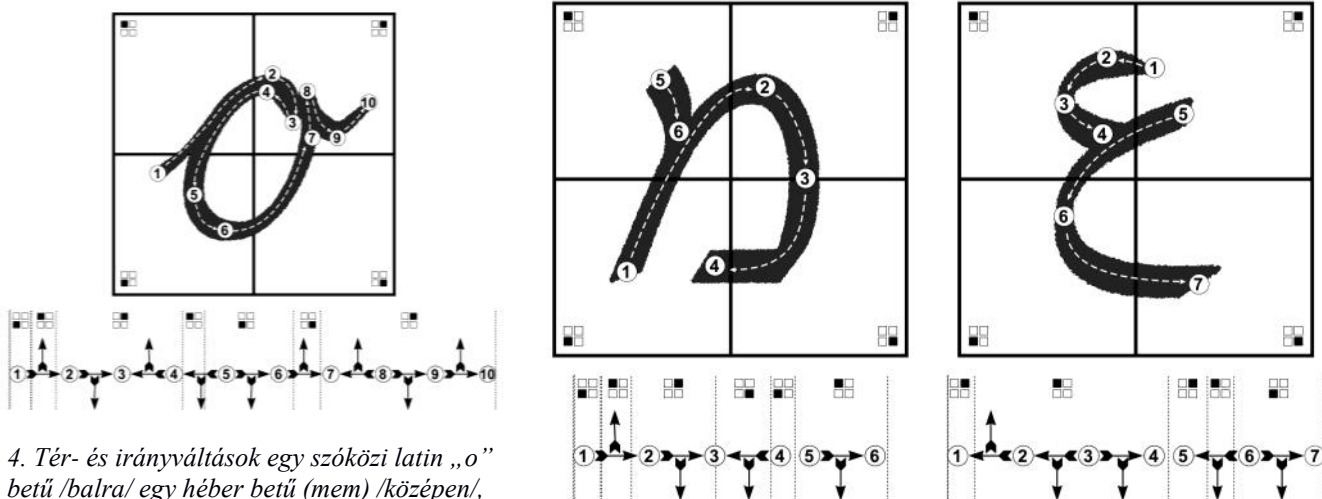
További belső összefüggés, hogy a létet biztosító, teremtő, megalapozó viszony minden eset-ben egy helyettesítő viszonyt is feltételez, azaz a teremtő önmagá-ban hordozza a teremtett minősé-gét, tehát helyettesíti azt. Ennek megfelelően levegő helyettesíti a tüzet, a föld a vizet, illetve a jövő a szellemiséget, a múlt az anyagot. Ez utóbbi egyben azt is igazolja, hogy térszimbolikailag a jövő „fent” van, a múlt pedig „lent”.

Értelmezési lehetőségek

A térsémák értelmezésekor a szakirodalom a horizontális össze-tevőt többnyire párhuzamba állítja az írás szekvenciális tulajdonságá-val, azaz úgy tekinti, hogy a balról jobbra haladó írás esetében a bal oldal azért felel meg a múltnak (az egónak), mert az írás ott kezdődik, és jobbra, a jövő (a külvilág) felé tart. Lényegileg nem cáfolva ezt az értelmezést, feltétlenül szüksé-ges megjegyezni, hogy ez a statikus térszimbolika merev értelme-zésének következménye. A térsé-ma alapjait valójában nem az írás folyamata képezi, hanem az egye-temes, ősi, metafizikai alapokon álló szimbolika. E szimbolika a kezdetektől fogva jelen van, ami-kor ember alkotta grafikumokról még nem is nagyon lehetett szó. A térszemlélet emberközpontú, azaz mindez csakis akkor bír értelem-mel, ha ember-külvilág viszonyról beszélünk. Az ember – kezdettől fogva – a külvilágra gyakorolt behatásai révén szembesülhet ön-magával. Tetteinek nyoma marad, ami önmagára emlékezteti, függet-lenül attól, hogy e nyomokat mi-lyen irányban és sorrendben képe-zi.

Rajz esetében amúgy sem iga-zán beszélhetünk szekvenciáról, így a térszimbolika értelmezése erre nem épülhet. Az írás, mint az emberi megnyilvánulás végered-ménye, nem más, mint a „papírvilág” felé forduló ember lenyomata, ahol annak bal és jobb oldala megfelel az írása révén megjelenő ember – önmagában is szimbolikus tartalommal bíró – bal és jobb oldalának, függetlenül attól, hogy melyik kézzel és mi-lyen irányban írta azt. A szimboli-ka nem változik az idő és a sorren-diség függvényében.

Különösen igaz ez a grafikum szimbolikus elemeire, például egy betűre, amelynél a vonalképzés a betű számára kijelölt tér minden részében, továbbá minden elmoz-dulási irányban megvalósulhat. Egy szóközi „o” betű leírása során

4. Tér- és irányváltások egy szóközi latin „o” betű /balra/ egy héber betű (mem) /középen/, és egy arab betű (ayin) leírása során /jobbra/.

például hatszor válthatunk térnegyedlet és nyolcszor irányt (lásd a 4. ábrát), de hasonló a helyzet az arab és héber betűk leírása során is. Kijelenthetjük, hogy a betűk, illetve általánosságban az önálló grafikumegegységek írására – függetlenül azok sorrendiségi irányától – a jobbra és balra, valamint a felfelé és lefelé elmozduló vonalképzés, továbbá a többszörös tér-váltás jellemző. Ebből következik, hogy a (betű)szimbolika független az írás irányától és kultúrafüggetlen. Az általános térszemlélet kultúrafüggetlenségét részben alátámasztja maga a zsidó szimbolika is, ami azért bír kiemelt jelentőséggel, mert a héber írás szekvenciája ellentétes irányú, tehát jobbról balra haladó. Halévi „A kabala útja” című könyvének (1991) ábrázolásában az életfa szefiráiban a férfi és női princípium az egyetemes térszimbolikának megfelelően jelenik meg, azaz bal oldalon a női, jobb oldalon a férfi, és nem fordítva.

A térszimbolika grafológiában való használata nem egyszerű feladat, hiszen a grafológia egyes szakterületeinek ismeretén túl, a szimbólumok nyelvének elsajátítását is megkívánja. A szimbólumok nyelvezete nem egyértelmű, kifejező erejük viszont mérhetetlenül nagy. S mivel hatnak ránk, folyamatosan fennáll a szubjektív megítélés veszélye. Ám működési me-

chanizmusuknak éppen ez a lényege: minél erősebb ez a hatás, annál jobban megnyílik az információáramlás intuíciós csatornája. Ugyanakkor a szimbólumok ezen szubjektív rugalmasságából, tehát abból, hogy nagymértékben igazodnak az értelmezőhöz, nem következik az, hogy megértésükhöz nem szükséges a valóság összefüggéseinek mély ismerete. Aki többet tud a világról, annak a szimbólumok is többet árulnak el. Aki többet tud a grafológiáról, az a térszimbolikában is szabadabban mozog, és viszont.

Urbán József

Irodalom

Urbán József: Cirill (orosz) betűszimbolika (szakdolgozat), Grafológiai Intézet, 2008

Hamperger Anita – Nemes Antónia – T. Zuggó Tünde, A betűk története; Írástörténet és grafológiatörténet, Grafológiai Intézet, 2003, 130–136. old.
 Agárdi Tamás - Gulyás Jenő István szerk.: A mai magyar grafológia, Jegyzet a Grafológiai Intézet hallgatói számára, Grafológiai Intézet, Budapest, 1993, 32–35. old.
 Karl Koch: Der Baumtest. Der Baumzeichenversuch als psychodiagnostisches Hilfsmittel, Zweite umgearbeitete Auflage, Verlag Hans Huber, Bern und Stuttgart, 1954, 239 old.
 Karl Koch: Der Baumtest. Der Baumzeichenversuch als psychodiagnostisches Hilfsmittel, 11. Auflage, Verlag Hans Huber, Bern, 2003, 28–37. old.
 Max Pulver: Symbolik der Handschrift. Vierte, durchgesehene Auflage mit 186 Figuren, Orell Füssli Verlag, Zürich, 1945, 15–26. old.
 Z'ev Ben Shimon Halévi, A kabala útja, Józsoveg Műhely, Budapest, 1991, 143. old.

2010. február 26-27.
 Zrínyi Miklós
 Nemzetvédelmi Egyetem
 Kossuth-terem,
 1101 Budapest,
 Hungária krt. 9-11.

Honlap:
<http://www.zmne.hu>

I. Nemzetközi Írásanalitikai Konferencia